

Verrijkingsgroepen zinvol?!

door: Patty van Scherpenzeel-Mollema

Gerichte aandacht voor het (hoog)begaafde kind heeft in de afgelopen jaren geleid tot het opzetten van meerdere verrijkingsgroepen in het land. Een aantal van deze groepen is bovenschools, zoals de Plusklas in Den Bosch en de verrijkingsklassen van Inge Korstanje in Bussum (zie Talent nr. 6 2001), andere zijn binnenschools. Hoe zit het met het welbevinden van de plus-leerlingen? Voelen (hoog)begaafde kinderen zich beter als ze een verrijkingsgroep bezoeken? Hebben ze meer plezier op school, hoe is de relatie met de (verrijkingsgroep)leerkracht, voelen ze zich (beter) sociaal aanvaard...?

Om een indruk te krijgen hoe het onderwijs in de verschillende verrijkingsgroepen georganiseerd is, kijken we eerst eens wat de benadering binnen vijf verschillende projecten is. Daarvan zijn drie projecten binnenschools en twee projecten bovenschools georganiseerd.

Op *Basisschool 't Palet* in Diemen werken Carola van Rijn en Willeke van der Molen, zij zijn verantwoordelijk voor de sinds het schooljaar 2000-2001 bestaande vier plusgroepen, groepsgebonden van groep 5 tot en met 8. De groepen kwamen ten tijde van het onderzoek eens per 14 dagen één uur bijeen. De aanmelding van de leerlingen geschiedt door de leerkracht via een aanmeldingsformulier bij de intern begeleider. Een aantal leerlingen zijn na een test hoogbegaafd bevonden, de overige leerlingen zijn A of A+ leerlingen uit het leerlingvolgsysteem van Cito. De leerkracht vult de Si-Bel observatielijst van Kuipers in. Deze wordt door de plusleerkracht in overleg met de intern begeleider uitgewerkt. Na observatie binnen de klas en overleg tussen leerkracht, intern begeleider en plusleerkracht wordt een handelingsplan vastgelegd en de leerling (na positief advies) opgenomen in de plusklas. Ook onderpresteerders worden toegelaten tot een plusgroep.

'Ieder project is weer anders'

Iedere les van de plusgroep wordt gestart met een stukje uit de krant, een raadsel of een probleem. Vanuit interessebladen wordt een project gekozen waar de kinderen gezamenlijk aan werken. Aan het einde van iedere plusgroepbijeenkomst krijgen alle

leerlingen een individuele werkopdracht mee om in de eigen klas aan te werken. Tussentijdse samenwerking wordt gestimuleerd. De activiteiten binnen de plusklas worden geëvalueerd door de leerlingen en beoordeeld door de leerkracht van de plusgroep. Dit wordt op een extra blad toegevoegd aan het rapport. Vanaf het schooljaar 2002-2003 heeft 't Palet de voorzieningen voor (hoog)begaafde leerlingen uitgebreid met groepsgebonden plusgroepen van groep 1 t/m 8 die wekelijks een uur bijeen komen.

De *Plusklas* van Marita van den Heuvel en Lucie Stoffele is een bovenschoolse opvang voor hoogbegaafde kinderen in het basisonderwijs binnen de regio Den Bosch. Van oorsprong is het een initiatief van ouders naar aanleiding van een enquête door de oudervereniging HINT. Uit die enquête is gebleken dat nogal wat kinderen op basisscholen vanwege hun begaafdheid in de problemen komen, met name op sociaal- en of emotioneel gebied. De succesvolle pilot in 2000 heeft geleid tot de oprichting van de Plusklas onder verantwoording van WSNS regio Den Bosch. Ongeveer de helft van de deelnemende leerlingen is na een test hoogbegaafd bevonden, de andere helft zijn A of A+ leerlingen vanuit het Cito leerlingvolgsysteem. Deelname aan de Plusklas is mogelijk vanaf groep 4. Gedurende 16 weken komen in een lokaal op een basisschool voor speciaal onderwijs in Den Bosch, ongeveer 15 leerlingen op woensdagochtend bij elkaar. Zodoende zijn er twee groepen per schooljaar onder begeleiding van twee gespecialiseerde leerkrachten. Het programma bevat een onderdeel sociale vaardigheidstraining en diverse projecten. Aanmelding geschiedt door de school.

Informatie is te vinden op de website www.plusklasdenbosch.nl.

Op de *Eerste Leidse Schoolvereniging* (Juliëtte van Deursen-Vreeburg) werd in januari 2000 ruimte in de formatie vrijgemaakt voor de functie 'leerkracht begeleiding kinderen met ontwikkelingsvoorsprong voor de groepen 5 t/m 8, waaronder hoogbegaafde kinderen en onderpresteerders'. Het aanbieden van aangepaste leerstof voor deze kinderen en het geven van instructie bleek, met een vooral klassikale werkwijze, een grote belasting te zijn voor leerkrachten. Voor de groepen 5 t/m 8 wordt gewerkt met extra taal- en rekgroepjes. De groepsgrootte varieert van 5 tot 8 kinderen en komen 1x per week gedurende 45 minuten bij elkaar.

'Ze voelen zich beter'

De groepen worden jaarlijks door de interne begeleider en Juliëtte samengesteld op grond van verslagen, signalen van de ouders, Cito-leerlingvolgsysteem, informatie van leerkrachten en eventueel onderzoek. Binnen de klas wordt de leerstof gecompact en krijgen de kinderen vanuit de verrijkingsgroepen een weektaak mee waar ze tijdens een deel van de klassikale lessen zelfstandig aan werken. Een groot deel van de kinderen neemt zowel deel aan de reken- als aan de taalgroepen.

In september 1998 startte Inge Kortsanje-Aveskamp in Bussum met een eerste *privé verrijkingsklas*, in september 2001 is de tweede groep van start gegaan. Beide bestaan uit hoogbegaafde leerlingen van 7 tot 12 jaar en komen 1 x per week een middag samen. Dit gebeurt onder schooltijd, waarbij de directies van de betreffende basisscholen schriftelijk toestemming hebben verleend tot afwezigheid. De groepen bestaan uit maximaal 15 leerlingen. De leerlingen zijn als hoogbegaafd getest of komen uit de begeleiding van de RT-praktijk en zijn zo als hoogbegaafd geïdentificeerd. Aanmelding geschiedt door de ouders. Leerlingen komen om de volgende redenen: ze worden preventief aangemeld of het gaat niet goed op school. De ouders van de leerlingen sluiten in principe een overeenkomst voor een jaar en betalen een maandelijkse bijdrage. De praktijk heeft inmiddels geleerd dat de meeste leerlingen de verrijkingsklas tot het einde van hun basisschooltijd blijft bezoeken. De groepen hebben daarom een behoorlijk constante samenstelling. De verrijkingsklassen kennen twee doelstellingen: een sociaal doel: contact met ontwikkelingsgelijken, en een cognitief doel: op een hoog niveau met elkaar werken. Uitgebreide informatie over de verrijkingsklassen kunt u vinden in Talent nr. 6 2001 en op de website www.verrijkingsklas.com.

Aan het einde van het schooljaar 2000-2001 begonnen ~~Annemarie Been~~ en ik op *Basischool de Albatros* te Goor een kleine verrijkingsgroep voor 3 leerlingen uit groep 5. De groep heeft dat schooljaar en schooljaar 2001-2002 gewerkt aan een tentoonstelling over het oude Egypte, welke bezocht werd door de groepen 4 tot en met 8 van de school. Ook stonden computerlessen en het project 'ontwerp en bouw je droomhuis in maquettevorm' op het programma. De school verleende alle medewerking aan de verrijkingsgroep en verdiepte zich tegelijkertijd in theorie rondom pluskinderen om zo het schoolbeleid voor deze kinderen te bepalen. Binnen de klassen krijgen de plusleerlingen aangepaste (compact en verrijkt) weektaken.

Om de doorgaande lijn te kunnen waarborgen heeft de school besloten het schooljaar 2002-2003 een, tot nu toe zeer geslaagde, pilot te starten voor een heterogene plusklas van 12 leerlingen (groep 5 tot en met 8), onder leiding van de intern begeleider Annemarie Been en mijzelf. Aanmelding van de leerlingen geschiedt door de leerkrachten op basis van Cito-scores, onderzoek, observaties en werktempo. Leerlingen bepalen na twee proeflessen of ze deelnemen aan het betreffende project.

De SchoolVragenlijst

In het kader van mijn majoropdracht van de ECHA-specialisatie besloot ik de verschillende verrijkingsgroepen te bezoeken en de kinderen middels de SchoolVragenlijst te toetsen op hun welbevinden. De SchoolVragenLijst inventariseert de houding van leerlingen ten opzichte van diverse aspecten van het leerproces. De

onderwerpen motivatie (leertaakgerichtheid, concentratie in de klas en huiswerkattitude), welbevinden (plezier op school, sociaal aanvaard voelen en relatie met leerkrachten), zelfconcept (uitdrukkingsvaardigheid, zelfvertrouwen bij proefwerken en sociale vaardigheid) komen daarbij aan bod.

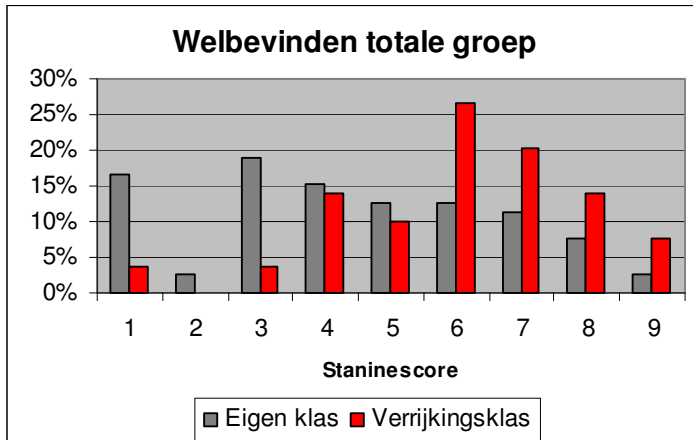
De opvattingen van de leerling worden via een scoringsprogramma, die de ruwe scores afzet tegen normgroepen, omgezet in staninescores. Deze geven de relatieve positie van de leerling aan ten opzichte van normgroepen op 10 onderwerpen. Deze gegevens kunnen worden geïnterpreteerd als een aanwijzing voor de sterkte en richting van de houdingen van leerlingen.

De betekenis van de staninescores kunnen als volgt worden samengevat:

Staninescore	interpretatie	Percentage leerlingen met betreffende score
1, 2, 3	lage score	23%
4, 5, 6	gemiddelde score	54%
7, 8, 9	hoge score	23%

Resultaten van het onderzoek

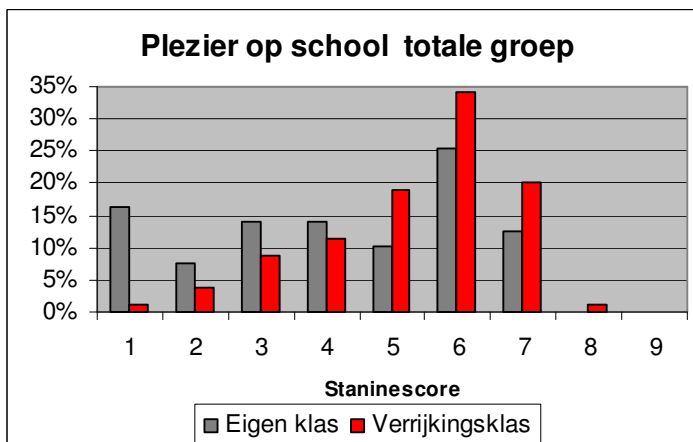
Aan het onderzoek hebben in totaal 79 leerlingen deelgenomen, 41 jongens en 38 meisjes uit de groepen 4 tot en met 8. Zoals uit de beschrijving van de deelnemende verrijkingsgroepen blijkt, zijn de groepen uniek van opzet en deels ook qua doelstelling. Bovendien verschillen de groepen van samenstelling en bevinden ze zich in verschillende delen van het land. Onderling vergelijken van de SVL-resultaten is dan ook niet mogelijk. Het ontbreken van een vergelijkingsgroep maakt dat dit onderzoek geen evaluatie is, maar een exploratieve meting. Binnen dit artikel beperk ik me tot de resultaten van de totale groep deelnemende leerlingen op het gebied van het welbevinden. Het gehele onderzoek is te vinden op de website van Inge Korstanje : www.verrijkingsklas.com. Uit het onderzoek blijkt dat 65% van de deelnemende leerlingen in groep 6 of 7 zit, waarbij jongens uit groep 6 de grootste groep vormen. Ten tijde van het onderzoek hebben binnenschoolse groepen gekozen voor verrijkingsgroepen vanaf groep 5, tot en met groep 4 worden de plus-leerlingen binnen de eigen groep begeleidt. Bij de bovenschoolse groepen is geen strikte grens bepaald, maar zien we slechts 4 leerlingen (3 jongens en 1 meisje) uit groep 4. De groepen 0 tot en met 3 zijn niet vertegenwoordigd. Uit de leeftijden van de leerlingen in de aangegeven groepen blijkt dat meerdere kinderen een keer of vaker versneld zijn. Nader onderzoek hiernaar zou interessante gegevens op kunnen leveren.

Tabel 1

Alle deelnemende leerlingen hebben de SVL voor zover wenselijk dubbel ingevuld : met een grijs potlood voor de eigen basisschoolklas en met een rood potlood voor de verrijingsklas. Zo *kon* iedere vraag dubbel beantwoord worden. Bij gelijke antwoorden voor de eigen klas en de verrijingsklas werd het grijze potlood gebruikt. Zo ontstond er een totaalbeeld : het welbevinden binnen de eigen klas en het welbevinden binnen de verrijingsklas. In de tabellen zijn dezelfde grijze en rode kleuren toegepast.

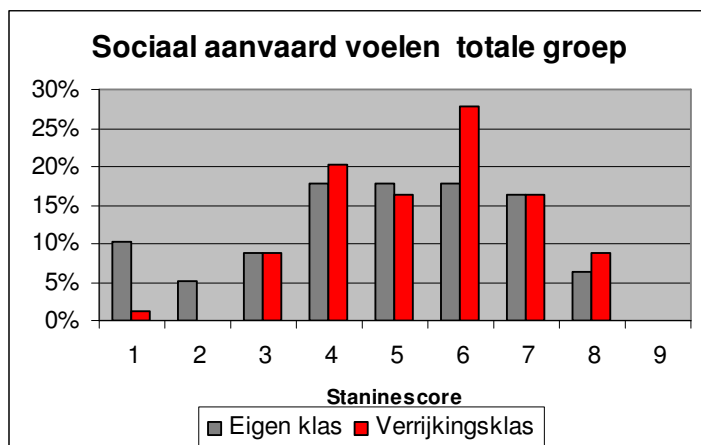
Uit tabel 1 blijkt dat 38% van de leerlingen (34,3% jongens en 42,1% meisjes) een 3 of lager score op het gebied van welbevinden binnen de eigen klassen. Binnen de verrijingsklassen halen slechts 7,6% van de leerlingen (9,7% jongens en 5,3% meisjes) een lage stanine-score.

Tabel 2

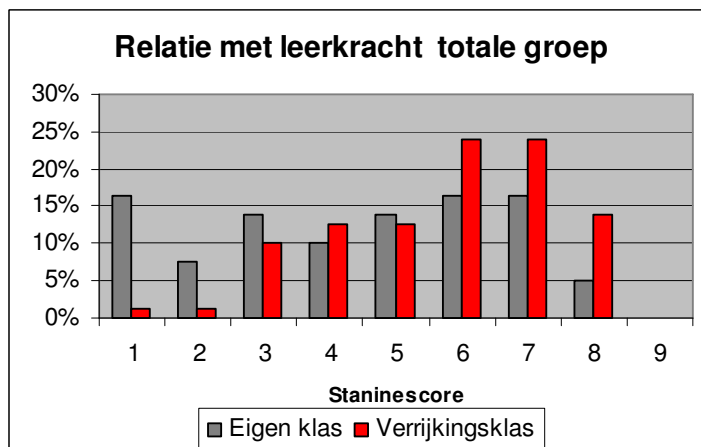
In de groep met een gemiddelde stanine-score zien we in dit onderzoek een toename van 40,6% (46,4% jongens en 34,3% meisjes) binnen de eigen klassen, naar 50,6% (51,2% jongens en 50% meisjes) binnen de verrijingsklassen. Deze toename wordt veroorzaakt

doordat veel kinderen, zoals uit het voorgaande blijkt, doorstromen van een lage score naar een score in de middengroep.

Tabel 3

Uit het onderzoek blijkt dat dit, zie de tabellen 2 tot en met 4, de toename bij meisjes vooral wordt veroorzaakt door een betere relatie met de leerkracht. Bij jongens wordt deze verbetering vooral veroorzaakt door de toename van het plezier op school.

Tabel 4

In de groep hoge scores op het gebied van welbevinden zien we in dit onderzoek ook een sterke verbetering. Binnen de eigen klas scoren 21,5% van de leerlingen (19,5% jongens en 23,7% meisjes) hoog. Binnen de verrijkingsgroep scoren 41,8% van de leerlingen (39,1% jongens en 44,8% meisjes) hoog. Uit het onderzoek blijkt dat de verbetering bij deze groep jongens vooral veroorzaakt wordt door de toename van de relatie met de leerkracht, maar ook door een toename van het plezier op school. Het sociaal aanvaard voelen blijft voor jongens en meisjes bij deze hoog scorende leerlingen vrijwel gelijk. Bij meisjes zien we ook met name een toename van de relatie met de leerkracht.

Conclusie

Concluderend kunnen we zeggen dat, hoewel de onderzochte verrijkingsgroepen uniek zijn, deelname aan een van deze groepen voor een groot deel van de leerlingen leidt tot een hogere score op het gebied van het welbevinden. Ook blijkt dat het deelnemen aan een van de onderzochte verrijkingsgroepen voor vrijwel geen enkele leerling heeft geleid tot een lagere score op de mate van welbevinden. Tenslotte blijkt uit het onderzoek dat naast de relatie met de leerkracht, het sociaal aanvaard voelen en het plezier op school, ook het geslacht van de leerlingen, de leeftijd en de wijze waarop de verrijkingsklas is opgezet van invloed zijn op de mate van verandering van het welbevinden. Omdat het van belang is dat scholen, ouders en invloedrijke groeperingen verrijkingsklassen als een waardevolle en noodzakelijke aanvulling gaan zien op het onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen, en er dus financiële middelen beschikbaar komen, is onderzoek noodzakelijk. Dit exploratieve onderzoek wil daar graag een bijdrage aan leveren